

Διάλογος

Τράπεζα Θεμάτων [15975]

Ο διάλογος και οι ομαδικές δραστηριότητες στην τάξη / Οι σκλάβοι στα δεσμά τους

Για να λύσεις το διαγώνισμα θα πρέπει να γνωρίζεις:

- τους τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνεται η **συνοχή** και η **συνεκτικότητα** σε ένα κείμενο.
- τα **ρηματικά πρόσωπα** και τη **λειτουργία** τους.
- τα χαρακτηριστικά του **άρθρου**.
- τα **οφέλη** του διαλόγου για τον **έφηβο**, αλλά και τον **ενήλικα** γενικότερα.
- τους **αφηγηματικούς τρόπους**.

Κείμενο 1

[Ο διάλογος και οι ομαδικές δραστηριότητες στην τάξη]

Το κείμενο είναι διασκευασμένο απόσπασμα από το βιβλίο του Γιάννη Μπασλή «Εισαγωγή στη διδασκαλία της γλώσσας. Μια σύγχρονη ολιστική και επικοινωνιακή προσέγγιση», 128-129. Αθήνα: Νεφέλη(2006).

[...] Καθώς τα παιδιά συνεργάζονται σε μια ομαδική δραστηριότητα, έχουν την ευκαιρία πρώτα από όλα να διατυπώσουν κάποιες προτάσεις και να διερευνήσουν με τα άλλα μέλη της ομάδας αν μπορούν αυτές να τεθούν σε εφαρμογή. Επειδή όμως τα παιδιά συνεργάζονται στο πλαίσιο της ομάδας και δεν ανταγωνίζονται το ένα το άλλο, δεν πιέζονται να διατυπώσουν απόψεις απόλυτα επεξεργασμένες. Έτσι, έχουν την ευκαιρία να καταθέσουν δοκιμαστικά μια ιδέα, που μπορεί τα άλλα παιδιά να τη συζητήσουν, να την υιοθετήσουν ή να την τροποποιήσουν. Με αυτόν τον τρόπο δεν καλλιεργούν μόνο τον λόγο αλλά αναπτύσσουν παράλληλα την κοινωνική δεξιότητα της συνεργασίας. Όπως είναι γνωστό, στο σχολείο οι μαθητές αποκτούν κυρίως την εμπειρία του ανταγωνισμού παρά της

συνεργασίας, γι' αυτό πολλές φορές δυσκολεύονται να συνεργαστούν. Ωστόσο, μια σύγχρονη κοινωνία χρειάζεται πολίτες που μπορούν να λειτουργήσουν ως μέλη μιας ομάδας και η ομαδική εργασία αποτελεί το πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

Η συμμετοχή του παιδιού σε μια τέτοια δραστηριότητα, που το υποχρεώνει να υποστηρίξει τις απόψεις του μπροστά σε άλλους, το κάνει να αποκτήσει βαθμιαία εμπιστοσύνη στον εαυτό του και στις ιδέες του. Αλλά και η συνεργασία ενός παιδιού με συμμαθητές του, που βλέπουν τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και έχουν πολλές διαφορετικές εμπειρίες και πολιτιστικό υπόβαθρο, το εξαναγκάζει να λάβει υπόψη του την ώρα που μιλάει και τις ανάγκες των ακροατών του. Έτσι, είναι επόμενο να μειωθεί ο εγωκεντρισμός του, αφού είναι υποχρεωμένο να συνυπολογίσει τις ιδέες των συνεργατών του.

Τέλος, η συμμετοχή σε συζήτηση καλλιεργεί όχι μόνο την ομιλία αλλά και την ακρόαση, αφού το παιδί, για να εκπληρώσει τον ρόλο του, θα πρέπει να ακούει προσεκτικά τις απόψεις των μελών της παρέας, για να μπορέσει να αντιδράσει κατάλληλα. Κι αυτό αποτελεί σημαντικό στοιχείο για μια επιτυχημένη συνεργασία. Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι, συμμετέχοντας οι μαθητές σε ομάδες, όπου συζητείται ένα θέμα, αυξάνουν όχι μόνο τις ευκαιρίες να μιλούν, αλλά και τις δυνατότητες να επεξεργάζονται ποικίλα θέματα.

Κείμενο 2

Οι σκλάβοι στα δεσμά τους

Το παρακάτω απόσπασμα έχει αντληθεί από το ομώνυμο μυθιστόρημα του Κωνσταντίνου Θεοτόκη, εκδόσεις Γράμματα, 1994

Εφορούσε η Ευλαλία ένα ψιλό πράσινο φόρεμα και με πλατιά μανίκια, που άφηνε να φαίνεται ο αλαβαστρένιος λαιμός της και το νέο της πρόσωπο έλαμπε, ενώ τα δάχτυλά της γλιστρούσαν πάνου στα φιλντισένια τάστα, πότε αργά, πότε γοργά, πότε σμίγοντας μαζί, πότε ανοίγοντας, γεννώντας έτσι τη ρυθμική αρμονία και κάπου κάπου ένα πετράδι εσπιθίριζε. [...]

-Πόσο είναι όμορφη αυτή η σονάτα! είπε ο Γιώργης ακούοντας ακόμα στ' αυτιά του όλες τις μελωδίες της.

-Πώς άρεσε και του Άλκη! είπε ντροπαλά η Ευλαλία, ταραγμένη ακόμη από τη συγκίνηση κι αντικρατώντας μ' ένα χαμόγελο έναν αναστεναγμό, που της ανασήκωνε το στήθος.

-Δε λησμονάς ακόμη; της είπε ο Γιώργης πικρά.

-Ακόμη! του αποκρίθηκε κι ακολούθησε μία μακρινή και θλιβερή σιωπή.

Έφερε στο νου της τα περασμένα. Πόσος καιρός είχε περάσει απ' όταν είχε παίξει αυτήν την ίδια σονάτα του Άλκη! Ήταν στο σπίτι του πατέρα της, εκεί που τώρα αυτή δεν ήταν πλια, γιατί ο γιατρός Αριστείδης Στεριώτης ήταν άντρας της, άντρας της αληθινά! Κι αυτή η ιδέα της θύμιζε τόσα πράγματα, που ήταν υποχρεωμένη να τα κάμει, που δεν ήθελε να τα κάμει... μία ολόκληρη ζωή ανυπόφερτης σκλαβιάς, που εβάραινε απάνου της, αλλά έπρεπε αδιάκοπα να παραδίνεται στον άντρα που δεν αγαπούσε, που δεν έμοιαζε με τον Άλκη, που δεν ήταν ο Άλκης. Αχ! της εφαινότουν τώρα πως εκείνος την είχε μάθει να νιώθει και να αισθάνεται τη γλώσσα εκείνης της μουσικής. Μία γλώσσα σαν άλλου κόσμου, που ανάγκη δεν είχε από λόγια κι ορισμένες έννοιες για να ξηγά τη ζωή, την αγάπη, τον πόθο, για να γεννά μέσα στην καρδιά το φόβο και το έλεος. Εσωμάτωνε η μουσική, σα σ' ένα όνειρο, την αρμονία της αγάπης, που έλειπε από τη ζωή της, τη δίψα ενού έρωτα, που ξεσκέπαζε της ζωής τα μυστήρια, το θλιβερόν πόνο, που εγινότουν μία άλλη θλίψη, ένα αναθύμημα παρμένο από τούτον τον κόσμο, που εσβηνότουν στον άλλον που τον εδημιουργούσε τ' όνειρο μιας απέραντης ευτυχίας!

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Με ποιον τρόπο, σύμφωνα με το Κείμενο 1, καλλιεργείται στα παιδιά μέσω της συμμετοχής τους σε ομαδικές δραστηριότητες η δεξιότητα της συνεργασίας; (50 -60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να εντοπίσεις πέντε (5) λέξεις ή φράσεις στο Κείμενο 1, με τις οποίες επιτυγχάνεται η συνοχή του λόγου και η σύνδεση των νοημάτων (μονάδες 5) και να χαρακτηρίσεις τη νοηματική σχέση που εκφράζει η καθεμιά (μονάδες 5).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να μετασχηματίσεις τη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 με τρόπο που στη θέση του γ' ενικού ρηματικού προσώπου να τεθεί το β' ενικό ρηματικό πρόσωπο (μονάδες 10) και να εξηγήσεις με συντομία τι αλλάζει στην επικοινωνία ως προς το ύφος λόγου.

Μονάδες 15**ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)**

Στην τελευταία παράγραφο του Κειμένου 1 («Τέλος, η συμμετοχή σε συζήτηση... επεξεργάζονται ποικίλα θέματα.») ο συγγραφέας καταλήγει σε κάποια συμπεράσματα αναφορικά με τον διάλογο στο πλαίσιο συνεργασίας στο σχολικό περιβάλλον. Σε ένα άρθρο 350-400 λέξεις για τη σχολική εφημερίδα να παρουσιάσεις τα οφέλη του διαλόγου τόσο για το παιδί όσο και για τη μετέπειτα εξέλιξή του ως ενήλικα.

Μονάδες 30**ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)**

Να εντοπίσεις δύο αφηγηματικούς τρόπους στο Κείμενο 2 (μονάδες 10) και, αφού δώσεις ένα παράδειγμα για τον καθένα, να αιτιολογήσεις την αποτελεσματικότητά τους αναφορικά με την ανάδειξη των συναισθημάτων της ηρωίδας (μονάδες 10).

Μονάδες 20**ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)**

Ποια συναισθήματα δημιουργούνται στην Ευλαλία στο Κείμενο 2, καθώς παίζει τη σονάτα στο πιάνο; Πώς τα ερμηνεύεις από την αφήγηση; Να αναπτύξεις την ερμηνεία σου σε 100-150 λέξεις.

Μονάδες 15

Ο διάλογος στην Ελλάδα / Ο αιώνιος διάλογος

Για να λύσεις το διαγώνισμα θα πρέπει να γνωρίζεις:

- τα χαρακτηριστικά του **τίτλου** και του **πλαγιότιτλου**.
- τις **εγκλίσεις** και τη χρησιμότητά τους.
- τα **ρηματικά πρόσωπα** και τη **λειτουργία** τους.
- τη σχέση **διαλόγου** και **δημοκρατίας**.
- τους **αφηγηματικούς τρόπους**.

Κείμενο 1

[Ο διάλογος στην Ελλάδα]

Ο συγγραφέας του κειμένου Αθανάσιος Θεοδωράκης είναι πολιτικός επιστήμονας. Το κείμενό του δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Ελευθεροτυπία το 2013.

Ο δημόσιος διάλογος πρέπει να στηρίζεται σε επιχειρήματα, να γίνεται με καλόπιστο πνεύμα και να είναι ανοιχτός στις διαφορετικές απόψεις. Αυτό είναι προϋπόθεση λειτουργίας της ίδιας της δημοκρατίας. Η δύναμη των επιχειρημάτων, η πειθώ, η έλλογη κρίση θα οδηγήσουν τον διάλογο στη σύγκριση των απόψεων και, τελικά, στο ύψιστο στάδιο της διαβούλευσης, δηλαδή στην απόφαση. (Είναι, άραγε, εφικτές παρόμοιες αρχές στην πολιτική πράξη της εποχής μας;)

Τα ζητήματα αυτά είναι θεωρητικά, αλλά έχουν πολύ πρακτικές επιπτώσεις, αφού όλες οι αποφάσεις οφείλουν, στη δημοκρατία τουλάχιστον, να είναι προϊόντα διαλόγου. Αλλιώς πέφτουμε στον αυταρχισμό, στον δεσποτισμό³¹, στη δημαγωγία³² ή στην επιβολή της γνώμης του ισχυρότερου.

Ας πάμε λίγο πίσω κι ας δούμε την πηγή αυτής της «εφεύρεσης» του Πρωταγόρα. Αναφέρει σχετικά (κι επιλέγω κάπως αυθαίρετα τα σημεία) η Jaqueline de Romilly στο βιβλίο

³¹ Δεσποτισμός: χαρακτηρισμός απόλυτης, αυθαίρετης και τυραννικής εξουσίας

³² Δημαγωγία: η πολιτική ρητορεία που αποσκοπεί στο να παρασύρει το λαό στοχεύοντας περισσότερο στο συναίσθημα παρά στη λογική

της «Ιστορία και Λόγος στον Θουκυδίδη»: «Οι Έλληνες υποστηρίζουν, συμφωνώντας με τον Πρωταγόρα, πως σε κάθε λόγο υπάρχει κάποιος άλλος που του αντιτίθεται». [...] Για κάθε συγκεκριμένο επιχείρημα υπάρχει δυνατότητα για αντίθετη επιχειρηματολογία. [...] Η βασική αρχή της αντιλογίας στάθηκε πάντοτε για τους Έλληνες η ίδια η προϋπόθεση για την ορθή κρίση και για την κατανόηση του οποιουδήποτε θέματος. (...) Αντιλογία είναι η προσεχτική εξέταση ενός θέματος, όπου ζυγίζονται τα υπέρ και τα κατά. Και αυτή είναι ακριβώς, κατά τον Ηρόδοτο, η καλύτερη μέθοδος, για να διακρίνουμε το σωστό... Και από τη σχέση ανάμεσα στις δύο αγορεύσεις μπορεί να βγει η αλήθεια (...)

Επειδή πάνω στο αξίωμα αυτό στηρίζεται η δημοκρατία, ας προσπαθήσουμε να εφαρμόσουμε τα παραπάνω στην εποχή μας: κρίση, ανεργία, ανασφάλεια, δημόσιο χρέος, όροι δανεισμού και άλλα παρόμοια. Θέματα σημαντικά που αφορούν το άτομο, τον δήμο, το κράτος, την Ελλάδα και την Ευρώπη. Ο δημόσιος διάλογος πρέπει, συνεπώς, να είναι εξαντλητικός, διαυγής και να περιέχει οπωσδήποτε την παράθεση αντιθέτων γνώμων. Όχι για την ανάγκη της σοφιστείας³³ αλλά για ουσιαστικούς λόγους, για να φτάσουμε στο συμπέρασμα. Αφού τα πράγματα είναι τόσο σημαντικά για τον καθένα και για όλους μας, θα έπρεπε να καλούνται όλες οι πλευρές να παρουσιάσουν τις απόψεις τους, ώστε ο πολίτης άφοβα και εν γνώσει των επιπτώσεων της επιλογής του να αποφασίσει. Πάντα πρέπει να συζητείται και το εναλλακτικό σχέδιο. [...]

Δεν αρκεί η άρνηση, η καταγγελία, ο χλευασμός: χρειάζεται πρόταση. Πρόταση όμως σημαίνει κρίση, επιλογή, σύγκριση και σύγκρουση επιχειρημάτων. Η δημοκρατία πρέπει, συνεπώς, να λειτουργήσει δημιουργικά, λυτρωτικά.

Κείμενο 2

Ο αιώνιος διάλογος

Ποίημα του Τάσου Λειβαδίτη. Αντλήθηκε από τη συλλογή «Ποιήματα: 1958- 1964».

Κι ο άντρας είπε: πεινώ. Κι η γυναίκα του 'βαλε ψωμί στο τραπέζι.

Κι ο άντρας απόφαγε. Κι η γυναίκα τον κοίταζε πάντα.

³³ Κάθε λόγος που, συνειδητά ή ασυνείδητα, οδηγεί σε αναληθή συμπεράσματα και εντυπώσεις

Κι η γυναίκα είπε: είσαι δυνατός, μα δε σε τρομάζω.

Κι ο άντρας είπε: είσαι όμορφη, κι όμως φοβάμαι.

Κι ο άντρας έδειξε το κρεβάτι τους. Κι η γυναίκα ανέβηκε σαν έτοιμη για θυσία.

Κι ο άντρας είπε: διψώ. Κι εκείνη σήκωσε σαν πηγή, το μαστό της.

Κι ο άντρας την άγγιξε. Κι η γυναίκα επληρώθη³⁴

Κι η γυναίκα ακούμπησε ταπεινά το κεφάλι της στα πλευρά του. Και κείνος κοίταζε πέρα, πολύ μακριά.

Κι ο άντρας είπε: θα 'θελα να 'μαι θεός. Κι η γυναίκα είπε: θα γεννήσω σε λίγο.

Κι η γυναίκα αποκοιμήθηκε. Κι ο άντρας αποκοιμήθηκε.

Και μια μέρα καινούργια ξημέρωσε.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Να χαρακτηρίσεις τις προτάσεις που ακολουθούν με την ένδειξη ΣΩΣΤΟ (Σ) ή ΛΑΘΟΣ (Λ), αξιολογώντας αν ανταποκρίνονται στο νόημα του κειμένου.

α. Η καλοπροαίρετη διάθεση είναι απαραίτητη προϋπόθεση του διαλόγου.

β. Η έκφραση απόλυτων απόψεων βοηθά πρακτικά τη δημοκρατία.

γ. Ο συγγραφέας αναφέρει πως, σύμφωνα με τους αρχαίους Έλληνες, η αντιλογία είναι η καλύτερη μέθοδος για να διακρίνουμε το σωστό.

δ. Εφόσον διενεργείται ξεκάθαρος διάλογος, δεν είναι απαραίτητη η ύπαρξη αντίθετων απόψεων, για να οδηγηθούμε σε πολιτικό συμπέρασμα.

ε. Δεν αρκεί η καταγγελία των πολιτικών φορέων για την ορθή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Το Κείμενο 1 αποτελείται δομικά από δύο θεματικές ενότητες. Η πρώτη εκτείνεται στις 3 πρώτες παραγράφους και η δεύτερη στις υπόλοιπες δύο. Να δώσεις έναν τίτλο για καθένα

³⁴ ένιωσε ολοκληρωμένη

θεματική ενότητα του κειμένου (μονάδες 4) και να εξηγήσεις πώς συνδέονται μεταξύ τους νοηματικά (μονάδες 6).

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

- Ας πάμε λίγο πίσω κι ας δούμε την πηγή αυτής της «εφεύρεσης» του Πρωταγόρα. (3η παράγραφος)
- Επειδή πάνω στο αξίωμα αυτό στηρίζεται η δημοκρατία, ας προσπαθήσουμε να εφαρμόσουμε τα παραπάνω στην εποχή μας (4η παράγραφος)

Στα υπογραμμισμένα σημεία από την αρχή της 3ης και της 4ης παραγράφου του Κειμένου 1 ο συντάκτης προβαίνει σε δύο γλωσσικές επιλογές. Ποιες είναι αυτές; (μονάδες 8) Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σου, το υφολογικό αποτέλεσμα που προκύπτει με αυτές τις επιλογές; (μονάδες 7)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Να υποθέσεις ότι διάβασες στην τάξη το Κείμενο 1 και σου προκάλεσε εντύπωση η ρήση του συγγραφέα ότι «Ο δημόσιος διάλογος πρέπει να στηρίζεται σε επιχειρήματα, να γίνεται με καλόπιστο πνεύμα και να είναι ανοιχτός στις διαφορετικές απόψεις. Αυτό είναι προϋπόθεση λειτουργίας της ίδιας της δημοκρατίας». Να συντάξεις ένα κείμενο 350-400 λέξεων για το ιστολόγιο του σχολείου σου, στο οποίο να εκθέσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου αναφορικά με τη σχέση διαλόγου και δημοκρατίας.

Μονάδες 30

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Το ποίημα (Κείμενο 2) οργανώνεται σε διαλογική μορφή. Τι επιτυγχάνει το ποιητικό υποκείμενο με αυτήν την τεχνική αναφορικά με το θέμα που θίγει και πώς προσεγγίζει τον αναγνώστη;

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4

Ποιες σκέψεις σου προκαλεί η ανάγνωση του ποιήματος, όσον αφορά τις σχέσεις των δύο φύλων; Γιατί, κατά τη γνώμη σου, ο διάλογος χαρακτηρίζεται ως «αιώνιος»; (100-150 λέξεις)

Μονάδες 15